

7. Játék a nevekkal (Ludonomastica). Ennek a rovatnak az írásai (melyek FEDERICO MUSSANO, FRANCESCO SESTITO és ENZO CAFFARELLI munkái) természetesen az olasz nyelvi játékokhoz kötődnek, így nehéz lenne akár csak egyet is részletesebben bemutatni közülük. Megemlíthető talán a *h* betűnek az olasz tulajdonnevekből való eltűnéséről szóló (454–455), illetve a legrövidebb (két-három betűs) olasz családneveket felsoroló (455) írás (451–456, 969–972).

8. Nekrológok (Ricordi). Fényképpel is kísért hosszabb nekrológgal (457–464, 1001–1004) búcsúztatják az utóbbi években elhunyt következő névkutatókat: Carlo Livi (1927–2020), Xavier Ravier (1930–2020), Nicolae Felecan (1941–2020), Antonietta Dettori (1941–2021), Ion Toma (1947–2019). Rövidebb megemlékezés olvasható Ronald Butters (1940–2021) és Edwin D. Lawson (1923–2021) elhunytáról is (902–903).

9. A 2020. év névtani bibliográfiája. A 2020-as olasz vonatkozású publikációs gyakorisági lista első helyére ismét a főszerkesztő, ENZO CAFFARELLI került (írásai négy teljes oldalon vannak felsorolva: 976–979). A listában, illetve egyéb rövidebb felsorolásokban egy-egy tétellel DOMÁNY BARBARA (468), FÁBIÁN ZSUZSANNA (468, 996), RESZEGI KATALIN (997), SLÍZ MARIANN (991) és TÓTH VALÉRIA (998) neve is felbukkan.

FÁBIÁN ZSUZSANNA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3597-8773>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Namenkundliche Informationen 113. (2021)

Szerkesztők: MICHAEL PRINZ – INGA SIEGFRIED-SCHUPP. Deutsche Gesellschaft für Namenforschung e. V. – Philologische Fakultät der Universität Leipzig, Leipzig. 414 lap

1. A folyóirat 113. évfolyama 12 névtani tanulmányt közöl a germanisztika, romanisztika, szlavisztika, hungarológia és indogermanisztika területéről. A tanulmányok a névkutatás széles spektrumát fedik le: a hely- és személynevek vizsgálata mellett irodalmi nevek elemzése, tudománytörténeti kutatás, valamint digitális szövegtörzsek névelemeinek annotációs lehetőségeivel kapcsolatos írás is szerepel benne.

A kötet köszöntővel kezdődik (11–16), melyben CHRISTIAN ZSCHIESCHANG és GABRIELE RODRIGUEZ méltatja a 30. jubileumát ünneplő Névkutatói Társaságot (Gesellschaft für Namenforschung, GfN). GABRIELE RODRIGUEZ, a Lipcsei Egyetem Névtani Centrumának munkatársa röviddel a lapszám megjelenése előtt hunyt el; egykori kollégája, CHRISTIAN ZSCHIESCHANG búcsúzik tőle megható írásban. A nekrológok sora (17–32) e számban fájdalmasan hosszú: Barbara Chopek-Kopciuchra INGE BILY, Heinrich Tiefenbachra ALBRECHT GREULE, Edgar Hoffmannra pedig KARLHEINZ HENGST emlékszik egy-egy tisztelgő írásban.

2. A 2021-es szám tanulmányainak kétharmadát a helynévi témájuk teszik ki. Egyes írássok nagyívű projektekről számolnak be: BARBARA AEHNICH a tübingi dülönévportál (Thüringisches Flurnamenarchiv) munkálatairól tudósít (35–51). A cédulakatalógus digitalizációját 2019-ben kezdték el. A tanulmány a munkálatok elméleti hátterének ismertetése után (a dülönév fogalma, keletkezése, a német dülönévkutatás története, svájci és osztrák adatbázisok; a tübingi dülönévarchívum) a projekt részleteit mutatja be, köztük a digitalizáció számos technikai jellemzőjét, valamint a távlati célokat. Az adatbázis jelenleg 62 000 adatot tartalmaz; a tervek szerint a portál a nyilvánosság számára is hozzáférhető lesz.

CHRISTIAN ZSCHIESCHANG szintén egy induló programról számol be, melynek célja Niederlausitz teljes dülönévkincsét digitális adatbankban rögzíteni (323–347). A tanulmány ismerteti az adatbázis összeállításának lehetőségeit és nehézségeit, a korábbi gyűjtések eredményeképp létrejött és felhasználni kívánt írott forrásokat, a jelenleg is futó projekteket, valamint a kutatással kapcsolatos tervek, perspektívákat.

A 113. szám két klasszikus helynévtani, etimológiai tárgyú vizsgálatot is tartalmaz. HARALD BICHLMEIER az előző évfolyamban közölt tanulmányát folytatva felső-frank helynevek eredetét kutatja, jórészt ANDRASCHKE névfejtéseinek kritikájaként megfogalmazva saját megoldásait, hangsúlyozva a vitatott névmagyarázatok módszertani hiányosságait (53–92). Az egyes nevek etimológiai vizsgálataiban bőséges adatsorokra és analógiákra épít, az eredményeket pedig táblázatos formában is szemlélteti.

Szintén etimológiai tárgyú KARLHEINZ HENGST tanulmánya (126–158). A *Schlett* elemet tartalmazó helynevek eredete régóta vitatott kérdés: egyrészt a szlávból, másrészt a németből igyekeztek őket magyarázni a kutatók. HENGST a hely- és birtoklástörténet, valamint a régészet segítségével próbálja feltárni e névtípus eredetét és változását. Véleménye szerint a *Schlett* elemet tartalmazó neveket nem lehet együtt kezelni, a hasonló hangalakhoz valószínűleg különböző kiindulópontokból, tehát eltérő etimonokból (és eltérő nyelvekből) jutottak el az egyes helynevek.

PETER JORDAN angol nyelvű írásában abból a téziséből indul ki, hogy a helynév a keletkezésekor a jelölt objektum fontos vagy feltűnő sajátosságát fejezi ki (159–176). A későbbiekben persze lehetséges, hogy ez a jegy már nem lesz olyan fontos, vagy elvész a név jelentésének áttetszősége. A helynevek ezért a ma már nem létező társadalmaknak, valamint a kultúrtáj korábbi rétegeinek a vizsgálatában fontos forrásként szolgálnak. A tanulmány ezt az elképzelést illusztrálja néhány, Közép-Európából és az adriai térségből vett példával.

Szintén angol nyelvű KOVÁCS ÉVA írása (177–190). A természeti környezetre utaló településnevek körében végzett vizsgálat az ómagyar korra jellemző szemantikai és lexikális-morfológiai modelleket helyezi a középpontba, azok időbeli és statisztikai vonatkozásait bemutatva, gazdag példaanyagot szemléltetve. Az elemzés azt mutatja, hogy a korpusz helyneveinek több mint fele egyrészes névként, formáns nélkül jött létre, körülbelül harmada pedig képzős származékként. Ebben a névállományban meglehetősen alacsony (10%) a kétrészes nevek aránya. Az ómagyar kori természeti környezetre utaló településnevek mind szerkezetükben, mind kronológiai viszonyaikban eltérnek az egyéb településnévtípusoktól.

A kötet további két, részben helynévtani témájú tanulmánya a nevek sajátos csoportjait tárgyalja. ELISABETH GRUBER-TOKIĆ, GERHARD RAMPL és GERALD HIEBE bányadokumentumok névanyagának gyűjtését és adatbázisba rendezését mutatja be (193–218). Munkájuk egy nagyobb volumenű kutatási projekt része, amely a középkori bányák jogi iratainak digitalizációját tűzte ki célul. A cikk az ezekben nagy számban található személy- és helynevek rögzítésével kapcsolatos informatikai, módszertani problémákat járja körül. Ilyen

például az informatika és a névtan *named entities* ('névvel jelölt entitások') terminusának eltérő definíciója, illetve az ebből adódó nehézségek; a szövegfeldolgozás és -indexálás, valamint a szemantikai reprezentáció technikai, technológiai kérdései, továbbá a szemantikai annotáció kihívásai.

STEFAN RUHSTALLER munkája korai sziklavésetek portugál és galíciai neveit elemzi; alapvető célja a mikrotoponimákból álló korpusz adatainak osztályozása (219–241). Az egyes csoportokat az írás gazdag példatárral illusztrálja.

A 113. számban közölt két személynévi témájú tanulmány egyike hagyományos etimologizáló írás: WALTER WENZEL a *Volodimir-, Vladimir-féle* nevek kapcsán a *-mir/-mer* végű személynéveket és helynévi származékaikat elemzi (283–299). A névelem eredetére a korábbi szakirodalomban több megoldás is született: a szláv, illetve germán nyelvekből egyaránt származtatható. Az etimológia mellett WENZEL vizsgálta a *-mir/-mer* elem lehetséges terjedési irányát, irányait is a szláv nyelvekben, eredményeit pedig térképlapokon szemlélteti.

ANNE ZASTROW a személynévadásnak egy eddig még nem vizsgált területén végez vizsgálatokat: gyermekek születés előtti neveit gyűjti és elemzi (301–321). A terhesség alatt használt nevek általában nem azonosak a későbbi hivatalos nevekkel, névstátuszuk ugyanakkor a szerző szerint így is egyértelmű. A vizsgálat alapja egy 450 fős kérdőív felmérés, amelyből kiderült például, hogy különbség van az első és a második terhesség alatt adott nevek között; gyakori, hogy több nevet is kap a gyermek a terhesség alatt; a nevek gyakran személynévi alapúak, de sok a köznévi alapú is, és alkotásukban gyakori a képzők használata. ZASTROW vizsgálja mindezek mellett a névadás motivációját, figyelembe vesz pragmalingvisztikai szempontokat is, és elemzi a nevek szülés utáni továbbélését is.

Az irodalmi névadás tárgyköréből egy írás került be a 2021-es évfolyamba: RICHARD BRÜTTNIG francia nyelvű tanulmányban mutatja be Makine második világháborúban játszó regényének hely- és személynévhasználatát (93–126). A regény neveinek szimbolikai, etimológiai, történelmi, földrajzi és anagrammatikai szempontú elemzése azt a hipotézist igyekszik alátámasztani, hogy az írói nevek nagyban hozzájárulnak a szépirodalmi szövegek jelentésének kialakításához.

LUZIUS THÖNY egy, a folyóirat hasábjain ritkán megjelenő témában közöl tanulmányt: tudománytörténeti írásában Conrad Gessner 16. századi svájci polihisztor névgyűjtő és névkutató tevékenységét ismerteti (243–282).

3. A *Namenkundliche Informationen* 113. számába (a GfN-tagok kívánságára) visszatértek a recenziók (351–412): a kötet végén hat német nyelvű munka és az *ortsnamen.ch* internetes platform ismertetése kapott helyet.

PÓCZOS RITA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2534-6265>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar